

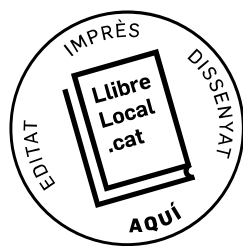
Saki
Contes amb punxa

Traducció de
CARME GERONÈS

Edició i pròleg
d'ÁLVARO MUÑOZ

comanegra

LLIBRE LOCAL = LECTOR COMPROMÈS

Aquest és un llibre publicat amb el segell **LLIBRE LOCAL**, que garanteix que el 100% de l'elaboració —des del disseny fins a la impressió— s'ha dut a terme per professionals i empreses catalanes.

Tots els drets reservats als titulars dels copyright.

Contes amb punxa

Introducció, 11

El matrimoni, 25

Tobermory, 33

Sredni Vashtar, 51

Esmé, 63

La cerca, 73

Laura, 85

Els contistes, 97

El mètode Schartz-Metterklume, 107

El codonyer, 119

El bou enclòs, 127

L'ant, 139

Les golfes, 151

A prova, 163

Advertida, 173

La vida en unes terrasses Mappin particulars, 185

Mentre duri la guerra, 195

Introducció

Saki no és el nom d'aquella salsa que demanes a cegues i que després et crema tota la nit a l'estómac, sinó el pseudònim amb què Hector H. Munro (1870-1916) va decidir viure. Conservador, antisemita, misogin, anticlerical i homosexual, va tenir una vida digna de ser reproduïda en qualsevol dels seus contes, amb un avantpassat que perd la vida devorat per un tigre, una mare que mor envestida per una vaca, i ell mateix assassinat per un franc-tirador alemany durant la Primera Guerra Mundial tot just després d'aixecar el cap per renyar un soldat al crit d'«apaga la maleïda cigarreta!».

La seua germana —Ethel Munro— en va fer una breu biografia en què planteja que l'origen del pseudònim és un homenatge al poeta persa Omar Khayyam, inspirat en el personatge del coper del

poema *Rubaiat*, perquè «saki», en persa, significa «passavins», i podria ser un crit a l'hedonisme de l'autor. Això no obstant, nosaltres ens decantem pel recargolat origen que troba Tom Sharpe. L'escriptor britànic defensa que pot ser una picada d'ullet a Edward Gibbon, ja que Saki a l'hora d'escriure *The Rise of the Russian Empire* pren com a model el llibre de Gibbon titulat *The History of the Decline and Fall of the Roman Empire*. A partir de l'homofonia entre «Gibbon» i el nom d'un mico —el gibó—, Sharpe percep una mostra d'admiració, ja que «saki» és el nom d'una espècie de mico americà molt trapella. Malgrat que la hipòtesi sharpiana sembla inversemblant, no ens podem estar de destacar que, fent la selecció de contes, de 145 consultats solament *The Remoulding of Groby Lington* comença amb una citació: «digue'm amb qui vas i et diré qui seràs», una història on es juga amb la idea de la semblança entre els humans i les mascotes i on el protagonista, un mico, amaga un rerefons fosc sota una aparença decent.

La novel·lesca vida de Saki no acaba aquí; de fet, tot just comença. Quan sa mare mor, el seu pare —inspector general de la policia imperial de

Birmània a l'Índia— deixa els seus tres fills (Ethel, Charles i Hector) en mans de les seues dues germanes. Dues dones dictadores, abusananos i que van projectar les seues frustracions en la criança de tres pobres innocents. Ethel, a la biografia, fa un bon retrat de les ties Charlotte i Augusta: «una colossal farsant» la primera, i «una covarda que no posseeix cap cervell del qual pague la pena fer esment» la segona. Els permetien jugar amb els fills dels veïns solament dos cops l'any, el mateix nombre de vegades que deixaven que el gos passegés pel jardí.

Malgrat tot, Saki sempre es va mostrar orgullós de la seua infantesa, argumentant que, en cas d'haver-ne tingut una de diferent, ell no seria tan original. A la seua vida hi ha un punt de sordidesa que impacta, un *anar fent* constant que accepta tot el que vinga i es mira les desgràcies com la gent gran mira el progrés d'unes obres al carrer. És un caràcter tèrbol compartit amb la germana. Quan Ethel visita Saki l'any 1905 a Sant Petersburg —on va treballar de corresponsal— veuen marxar els revolucionaris cap al Palau d'Hivern, amb la posterior batalla. Entre bales, tornen a l'hotel, i l'endemà agafaran un trineu per inspeccionar els cossos morts. De

tot el viatge, el que Ethel remarca en una carta és que va ser molt emocionant i que, a excepció de Davos, va ser la meteorologia més perfecta que van tenir a l'estranger.

A l'obra de Saki, com amb el mico del conte citat adés, tot és i no és alhora. Si bé va fer de periodista als Balcans, Varsòvia, Sant Petersburg i París, el tracte social amb el context que l'envoltava sempre és d'una eixutesa destacable. Contemporani d'autors com Proust i Joyce, no tenia cap mena d'interès a establir relacions amb els literats del moment. Un home fosc, amb no gaires amics i amb una aversió paorosa a les converses que ell considerava banals —que eren la gran majoria. Era tan *outsider* i el tenien tan poc present que ni el seu editor —John Lane— el va convidar a la festa en honor a Anatole France que va celebrar amb els autors de l'editorial, entre els quals hi havia Bernard Shaw o Conan Doyle. I és que Saki només s'entén des dels marges, perquè és des d'on funciona la ironia. Ja als orígens del mot amb el teatre grec, l'*eiron* era el personatge que esmenava la plana a l'hipòcrita, l'*alazon*, i, sobretot, ho feia amb una voluntat purament destructiva, allunyada del bonisme dels qui mitjançant la crítica

proposen una societat millor. La crítica de Saki no s'ha de justificar com a bondadosa; és corrosiva, amb mala bava i sabedora que, podent ferir sense més, tria el camí de ferir i, a sobre, ridiculitzar.

L'aversió social és l'oportunitat que té l'autor per prendre distància amb una societat que menysprea. Per a un home irònic com ell, la societat victoriana serà la diana dels seus dards enverinats. Saki descriu com a «nens que no volen créixer» tota aquesta colla de gent que sembla esgotada de saludar a les festes, i el seu objectiu no serà un altre que ensenyar les vergonyes de la hipocresia victoriana: «Ma mare no ens va educar —diu un personatge d'un dels seus contes—, senzillament s'assegurava que ens fuetjaren a intervals regulars i que m'ensenyaren la diferència entre el bé i el mal; existeix una diferència, però l'he oblidada». Els personatges que fan d'advocat del diable —infants, Clovis, animals...— són obligatòriament grollers per poder lluitar contra la banalitat de les persones que els envolten, i si una burgesa presumeix de tenir una mare que és una conversadora brillant, què menys que algú que li pare els peus i li conteste que ja passa, que aquestes coses sovint se salten una generació.

Com que ens estimem l'autor, però, no el justificaré. Era un misogin que atacava les dones des d'una posició de poder. Odiava el tipus de dona xafardera i victoriana i va carregar contra les sufragistes en alguns dels seus contes. Això no obstant, és imperiós puntualitzar que, a diferència del que alguns estudiosos plantegen, sí que hi ha una empatització envers alguns models de dones que, en un llenguatge actual, considerariem empoderades. Saki, en una època victoriana, rebutjava el rol domèstic que engabiava la dona entre les parets de casa, denunciava la noció de matrimoni burgès pactat pels cèntims i, sobretot, reivindicava la solteria abans que casar-se amb un home que bé es podria confondre amb una ameba.

Amb aquest retrat no és estrany que Saki siga un dels millors exemples del concepte que tanta popularitat va guanyar gràcies a Susan Sontag. El «camp» no és una altra cosa que un tipus de sensibilitat estètica que té com a fonament la ironia exagerada com a forma de ridiculització de la dignificació social i, a més, ens ve com anell al dit que l'etimologia francesa —*se camper*— signifiqui «posar d'una manera exagerada» per a explicar l'autorepressió sexual que

va patir l'autor. Després del judici l'any 1895 en què condemnen Oscar Wilde, l'homosexualitat es va establir socialment com una forma de «perversitat, feminitat, desviació i sodomia» i va brollar una colèrica homofòbia que va portar els emergents dandis a amagar qualsevol indicatiu de desig no normatiu.

Quan Saki va morir, la seua germana va cremar totes les cartes i narracions on es denotaria el seu desig homoeròtic, i a la biografia de Langguth s'explica que s'hauria trobat un suposat reliquiari d'or en forma de cor amb la inscripció: «Hector. Amb tot l'amor, Cyril». Això no obstant, resseguint l'obra de Saki podem observar al·lusions més subtils —com les descripcions físiques d'homes— i un únic exemple on, mitjançant un personatge, decideix reivindicar-se amb certa amargura. És el cas de la narració *The Music on the Hill*, on Sylvia es casa amb Mortimer Seltoun —*Dead Mortimer*, segons els enemics—, un home «amb indiferència genuïna cap a les dones». El primer que fa Sylvia és portar-lo de la ciutat al camp per «assentar-lo». Durant el trajecte, ella veu en els seus ulls l'evanescència gradual del que anomena «la brillantor del carrer Jermyn», un carrer que, malgrat que no s'explique al conte, actualment està

dedicat a la moda masculina i on, en aquella època, hi havia uns banys que eren menys turcs que grecs.

Ara, en perspectiva, fa pena llegir que l'editor d'un dels diaris on treballava li recriminava el mutisme amb què presentava la seua vida social, però és que endinsant-nos a la seua obra ens adonem que la por al rebuig el va portar a preferir no viure que a viure com no era.

Saki en el seu temps

Hector Munro, com els bons escriptors —i els dolents que així justificaren més talent del que tenien—, va patir l'oblit de les generacions posteriors. Era un destí totalment lògic i, fins a un cert punt, buscat. L'obligatòria necessitat dels novins de trencar amb els predecessors era l'única manera de trobar el seu lloc. Si tens una mica de dignitat, poses de manifest uns referents que sempre seran més antics, és a dir, aquells amb qui ja no et reparteixes el pastís.

Així ho va demostrar el grup de Bloomsbury, i més concretament Virginia Woolf al seu assaig

Character in Fiction (1924). En ell, l'escriptora britànica criticava la dependència del món que envoltava escriptors com Saki a l'hora de crear personatges sòlids. Segurament tenia raó pel que fa a molts altres autors eduardians, però en el cas de Saki aquesta banalitat és, no només completament buscada, sinó orgullosament reivindicada. Saki és incapaç de descriure *només* una persona com a lletja. Si el personatge és lleig, el mínim és que el facen fora de la feina, que la seua dona l'abandone i que els coloms no vagen a menjar el pa que els llença des de la finestra d'una casa que segurament li han embargat. En els seus contes ell aprofundeix en els personatges, però no per buscar respostes com fa Woolf des de la psicologia, sinó per trobar tota la brutícia que puga treure a la llum, com un bon fontaner.

Saki confrontava amb els modernistes sobretot perquè veia que aquests quedaven aixoplugats sota un paraigua oficial que els protegia, i menyspreava aquesta revolució acomodada. L'Acadèmia, per a ell, era un fracàs: amb quina independència et podies reivindicar si no t'allunyaves de les temptacions del comercialisme que representaven els marxants, les

galeries i els museus? Pots disparar com cal quan les armes te les deixa l'amo?

Des de la distància, però, crec que Saki i Woolf haurien fet un bon tàndem. Les crítiques entre el que cadascun d'ells representaven volaven, però sempre amb elegància: ell, a alguns contes com l'aquí inclòs titulat *A prova*; ella, a la seua biografia sobre Roger Fry. Això no obstant, m'imagino Saki escrivint algun dels escàndols que va protagonitzar l'escriptora britànica, com ara el conegut com «la farsa del Dreadnought», on una comitiva —on hi havia Virginia Woolf— es va disfressar de prínceps etiòps per visitar la inexpugnable armada britànica com a part d'una fictícia delegació estrangera. Entre ells, per dissimular, parlaven amb cites d'Homer i Virgili en grec i llatí que pronunciaven de manera totalment exagerada, acompanyats d'uns pintorescos «bunga, bunga!» cada cop que fingien admirar un element de l'embarcació.

Saki representa un autor oblidat que apareix a totes les bones antologies d'humor. Un escriptor poc estudiat per l'acadèmia però reivindicat per Chesterton, Tom Sharpe o Borges. Tinc la sensació que Saki es mofaria de nosaltres per aquesta

entronització entre els millors narradors d'aquella època i que, si pogués, amb resignació, signaria un paper per evitar un mal que ja està fet, justament com aquella persona que trenta anys més tard va a l'església a dir que no vol haver estat batejat.

Sobre aquesta edició

El lector podrà trobar «El matrimoni», «Tobermory», «Sredni Vashtar», «Esmé» i «La cerca» a *The Chronicles of Clovis* (1911); «Laura», «Els con-
tistes», «El mètode Schartz-Metterklume», «El codonyer», «El bou enclòs», «L'ant», «Les golfes» i «A prova» a *Beasts and Super-Beasts* (1914), i «Advertida», «La vida en unes terrasses Mappin particulars» i «Mentre duri la guerra» a *The Toys of Peace and Other Papers* (1919).

Com a curador del volum, per a la selecció dels contes que conformen aquesta antologia he seguit l'únic criteri que considere vàlid: he seleccionat els que més m'agradaven.